

Ujházy László¹

A nemzetközi tartalékos szövetségekről

Napjainkban egyre többet hallani hazánkban is a tartalékosokról, különösen a küszöbönálló, megújult önkéntes tartalékos rendszer (ÖTR) bevezetése kapcsán, hiszen nincs önkéntes haderő önkéntes tartalékosok nélkül. A tartalékos szövetségek egyfajta híd szerepét töltik be a haderő és a társadalom között, és a társadalmi szervezetek keretei közt segítenek a tartalékosok katonai ismereteinek gyarapításában is. A nemzeti tartalékos szövetségek később különböző nemzetközi integrációkat hoztak létre. Ezek sorában a legnagyobb és legismertebb a NATO Tartalékos Tisztek Szövetsége (Confédération Interalliée des Officiers de Réserve – CIOR).

A NATO Tartalékos Tisztek Szövetsége

Eredetileg belga, francia és holland tartalékos tisztek kezdeményezésére jött létre 1948-ban a Tartalékos Tisztek Szövetség-közi Konföderációja² (Confédération Interalliée des Officiers de Réserve – CIOR), amely napjainkban a NATO tartalékos szövetségeinek együttműködése, hozzávetőlegesen 1,3 millió tartalékos tisztest képvisel, ezzel a világ legnagyobb és legjelentősebb tartalékos szerveződése.

A CIOR politikamentes, non-profit társadalmi szervezet, amelynek célja egyfelől megteremteni az együttműködés feltételeit a NATO-tagállamok tartalékos szövetségei között, másfelől erősíteni a NATO iránti szolidaritást. A szövetség fő feladata a NATO politikájának támogatása, segítségnyújtás a NATO céljainak elérésében. A NATO Katonai Bizottsága 1988. március 27-én MC 248/1 számon ismerte el a CIOR működését. A CIOR egyfős állandó képviselővel rendelkezik a NATO brüsszeli központjában (Permanent Representative CIOR at NATO). A szervezet munkanyelve, hasonlóan a NATO-hoz, az angol és a francia. Folyamatos angol–francia szinkrontolmácsolás biztosított a CIOR rendezvényeken és minden fontosabb írott anyag is két nyelven készül.

Az Észak-atlanti Szövetségen kívüli államok társult tagként, megfigyelőként, illetve vendégként vehetnek részt a szervezet munkájában. Jelenleg Ausztria, a

1 A szerző korábban tartalékos tiszt volt. Először 1983–84-ben egyetemi előfelvételiként, majd 1991–92-ben tartalékos parancsnoki hallgatóként teljesített sorkatonai szolgálatot. 1992-ben avatták tartalékos tiszté. 2009-ben került szerződéses állományba.

2 NATO Kézikönyv; ZMNE SVKI, 2001, ISBN 963 7037 48 9; 383.old.

Dél-afrikai Köztársaság, Finnország, Macedónia (hivatalosan: Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság – The former Yugoslav Republic of Macedonia³), Moldova, Svájc és Svédország társult tagja a CIOR-nak. Oroszország jogállása vendég. Minden államot egy tartalékos szövetség képviselhet, amelynek rendelkeznie kell országa védelmi minisztériumának felhatalmazásával. A teljes jogú tagság iránti kérelem elbírálásánál – mindezen túlmenően – a CIOR alaposan megvizsgálja a pályázó nemzeti szövetség alapszabályát, hogy az egyezik-e a CIOR által meghatározottakkal (demokratikus, valamennyi haderőnem előtt nyitott stb.). Néhány fős küldöttséggel a CIOR ilyen esetekben látogatást tesz az aspiráló országban, így volt ez hazánkban is annak idején. A helyszínen győződnek meg az adott, nemzeti tartalékos szövetség és védelmi minisztérium közötti megfelelő kapcsolatról.

Kétévente más tagállam adja az elnökséget. 2010. augusztus 14-től norvég elnökség⁴ van hivatalban: Jon Erling Tenvik tartalékos sorhajókapitány a CIOR elnöke. A szervezet főtitkára Knut Jahr tartalékos ezredes. A norvég elnökséget francia követi két évre. A Tanácsban minden NATO-tagállam fő képviselője CIOR alelnökként vesz részt (Vice President – VP). Emellett a tagállamok főtitkárhelyettes is delegálhatnak (Assistant Secretary General – ASG). A szervezet legfőbb döntéshozó testülete a CIOR Tanács.

A tanács munkáját bizottságok és munkacsoportok (Working Group) segíthetik. (CIOR Nyelvi Akadémia Bizottság, CIMIC⁵ Bizottság, Védelmi Attitűdök és Biztonsági Ügyek Bizottsága, Jogi Bizottság, Katonai Sportverseny Bizottság, Partnerség a Békéért és Tájékoztató Bizottság, Közkapcsolatok Bizottsága,⁶ Konferencia Munkacsoport, Téli Szeminárium Bizottság és Fiatal Tartalékos Tisztek Bizottsága). A bizottságokban arányos képviseletre törekcsenek.

A CIOR két fő rendezvénye a téli ülés (Mid-Winter Meeting) és a nyári kongresszus (Summer Congress). A téli ülést mindig a NATO Központban tartják, február elején. A nyári kongresszusokat többnyire valamelyik NATO-tagállamban tartják több mint ezer fő részvételével (2010-ben augusztus 9–14. között, a norvégiai Stavangerben⁷). A téli és a nyári rendezvényt közösen tartják a CIOR testvér szervezetével, a NATO Tartalékos Egészségügyi Tisztek Szövetségével, a nyárit a NATO Nemzeti Tartalék Erők Tanácsával (National Reserve Forces Committee – NRFC)⁸ is. A közbeeső időszakokban, tavasszal és ősszel – szűkebb körű – vezetőségi ülést

3 <http://www.un.org/en/members/index.shtml> (2010.07.20. 14:34)

4 <http://www.cior.net/News/2010/Handover-of-the-Presidency-to-Norway.aspx> (2010.08.21. 11:51)

5 Civil-Military Co-operation – Civil-katonai együttműködés

6 A 2010. februári, brüsszeli ülésen döntés született, hogy a nyári, stavangeri kongresszus után a Közkapcsolatok Bizottsága megszűnik önálló bizottsággként működni, helyette egy kisebb média csoport lesz az elnökség közvetlen alárendeltségében.

7 Ujházy László: Kongresszust tartott a világ legnagyobb tartalékos szerveződése http://www.honvedelem.hu/cikk/0/21511/cior_stavanger.html (2010.08.21. 11:19)

8 Kezdetben a NATO nem mutatott különösebb érdeklődést az egyes tagállamok haderő-szervezési kérdései iránt. A nyolcvanas évekre, azonban ez a hozzáállás megváltozott. Ennek a változásnak az egyik jele volt, amikor 1981-ben, a NATO-államok nemzeti tartalék erőikért felelős főtisztjeinek, független, informális csoportjaként megalakult az NRFC. 1987-ben együttműködési megállapodást (Memorandum of Understanding – MOU) kötött a CIOR és az NRFC. <http://www.nato.int/nrfc/> (2010.07.20. 14:34)

tartanak, az elnökséget adó ország által biztosított helyszínen. Ide az elnökséget, az alelnököket és a bizottsági elnököket várják. A CIOR egyéb jelentős programjai a nyaranta esedékes CIOR Nyelvi Akadémia (CIOR Language Academy – CLA), a nyári kongresszussal egybekötött katonai sportverseny (Military Competition – MILCOMP)⁹ és az egyhetes Fialat Tartalékos Tisztek Műhelye (Young Reserve Officers' Workshop – YROW).¹⁰

Magyarország a kilencvenes évek közepén kapcsolódott be a CIOR tevékenységébe. E sorok íróját az a megtiszteltetés érte, hogy 1998-ban az első magyar tartalékos tiszt volt, aki részt vehetett a CIOR nyári kongresszusán. Később a csatlakozási tárgyalásokon segíthetett, majd amikor 2000. február 10-én a szövetség teljes jogú tagjává váltunk,¹¹ a CIOR első magyar főtítkárhelyettese, majd alelnöke lett.¹²

Mára hazánk beilleszkedett, kiszámítható tagja lett a szövetségnek. A Magyar Tartalékosok Szövetsége (MATASZ)¹³ szűkös anyagi lehetőségei ellenére, számos rendezvényen képviseltük magunkat. 2005 augusztusában, Szentendrén otthont adtunk a CIOR Nyelvi Akadémiának is,¹⁴ az ideire pedig két tagunk utazott angol nyelvet tanulni.

A NATO Tartalékos Egészségügyi Tisztek Szövetsége

1947-ben, Brüsszelben, Belgium, Franciaország és Hollandia kezdeményezésére alakult meg a Tartalékos Egészségügyi Tisztek Szövetség-közi Konföderációja¹⁵ (Confédération Interalliée des Officiers Médicaux de Réserve – CIOMR). Ez a szervezet mára a NATO Tartalékos Egészségügyi Tisztek Szövetsége. Napjainkban a legtöbb NATO-ország tagja a Szövetségnek, sőt néhány NATO-n kívüli állam társult tagként részt vesz a szervezet munkájában, ilyen Ausztria, a Dél-afrikai Köztársaság, Svájc és Szingapúr. Macedónia pedig megfigyelőként van jelen.¹⁶ Orvos, fogorvos, gyógyszerész, állatorvos, nővér, egészségügyi technikus és egészségügyi alakulatok tartalékos tisztjei lehetnek tagjai a CIOMR-nek, nemzeti tartalékos szövetségeik küldötteiként.

A CIOMR célja a hatékony együttműködés és szoros kapcsolat fenntartása a tartalékos egészségügyi tisztek és a NATO – valamint a NATO-tagállamok reguláris haderői – között. Fontos védelem-egészségügyi témák feldolgozásával, megvitatásával is foglalkoz-

9 (A versenyen háromfős csapatok mérik össze erejüket a következő versenyszámokban: terepfutás, kézigránátdobás; vízi akadálypálya, földi akadálypálya és lövészet).

10 <http://www.cior.net/About-CIOR.aspx> (2010.07.15. 19:40)

11 Hungarian reserve forces join the CIOR;
http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_17891.htm?selectedLocale=en (2010.07.14. 13:53)

12 Dikác Csaba: A NATO országok tartalékos tisztjeinek szövetsége, a CIOR, Új Honvédségi Szemle, 2004. évi 6. szám, 91. old.

13 <http://www.matasz.com/> (2010.07.15. 17:56)

14 http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/honved_altiszti_folyoirat/cior_nyelvi_akademia (2010.07.21. 13:38)

15 NATO Kézikönyv; ZMNE SVKI, 2001, ISBN 963 7037 48 9; 384.old.

16 <http://www.ciomr.org/en/about/members/> (2010.07.20. 14:26)

nak. A polgári egészségügyben szerzett sajátos tapasztalatokat megismertetik a reguláris védelem-egészségügyi szakemberekkel. Megfigyelőként részt vesznek a NATO Katona-egészségügyi Szolgálat Főnökeinek Tanácsa (Committee of the Chiefs of Military Medical Services in NATO – NATO COMEDS) tevékenységében.

Teljes jogú tagságot csak NATO-tagország tartalékos szövetsége kaphat, a NATO-val szövetséges országok nemzeti tartalékos szövetségei pedig társult tagokká válhatnak a CIOMR-ben. Minden országot csak egy nemzeti szövetség képviselhet, és minden tagállam maximálisan hatfős küldöttséget delegálhat. Évente kétszer üléseznek, a NATO Tartalékos Tisztek Szövetségével közösen (a két szervezet szorosan együttműködik.) Erre hagyományosan februárban és júliusban vagy augusztusban kerül sor, valamelyik tagállamban.

A CIOMR irányító testülete a Végrehajtó Bizottság (Executive Committee – EC), amelyben a nemzeti delegációk vezetői találhatók, ők egyúttal a CIOMR nemzeti alelnökei (Vice President – VP). Az elnököt a nemzeti szövetségek felváltva jelölik, két éves időtartamra. 2010–2012 között Németország vezeti a Szövetséget (elnök: Dr. Gunter H. Ruetter t. o. ezds.).¹⁷ Maga a szervezet pedig négy bizottsággal (Committee) rendelkezik (tudományos, művelti egészségügyi, oktatási és számvizsgáló).

Szűkös anyagi lehetőségeink miatt egyelőre sajnos nem lehettünk a Szövetség tagjai. Nem rendelkezünk megfelelő forrásokkal a küldöttek évi két alkalommal történő kiutaztatásához, valamint az éves tagdíj befizetéséhez. Dr. Zahorán János tartalékos orvos százados azonban 2004-ben megfigyelőként részt vett a CIOMR LVII. nyári kongresszusán, Bécsben, ahonnan gazdag tapasztalatokkal tért vissza.

A Gamingi Kezdeményezés

A Gamingi Kezdeményezés (Gaminger Initiative – GI), korábban Gamingi Párbeszéd (Gaminger Gespräche – GG), napjainkban kilenc közép-európai tartalékos¹⁸ illetve tiszti¹⁹ szövetség regionális együttműködése. A szervezet létrehozásának gondolata eredetileg 1989-ben merült fel Ausztria, Németország, Svájc tartalékos szövetségeiben, azzal a céllal, hogy segítsenek a térség új demokráciáinak saját tartalékos szövetségeik létrehozásában. 1990-ben, még a Varsói Szerződés megszűnése előtt, az alsó-ausztriai Gaming kisvárosában tartották első konferenciájukat, egy karthauzi kolostorban. Innen kapta a nevét a szervezet.

Az alakuló rendezvényen Ausztria, Németország és Svájc mellett megjelentek a Cseh Köztársaság, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia képviselői. Később csatlakozott Horvátország, Lengyelország és Olaszország is. Időről időre az óta is tartanak rendezvényeket Gamingban, valamint a szervezet más tagállamaiban. Kezdetben a

¹⁷ <http://www.ciomr.org/en/history/archive/events.php#dpr> (2010.08.23. 18:41)

¹⁸ A GI alapvetően tiszti szervezet, ezért a nemzeti tartalékos szövetség valamennyi állománykategória előtt nyitva áll (pl. Magyarország vagy Németország), onnan csak tisztekből álló delegációkat várnak el. <http://www.gamingerinitiative.org/Gaminger%20Initiative/Konstitution.html> (2010.09.22. 18:45).

¹⁹ A térség néhány meghatározó államában nincsenek kizárólag tartalékosokat tömörítő szervezetek, hanem tiszti szövetségek vannak, amelyek tartalékos és reguláris tiszteket egyaránt soraik közé fogadnak (Ausztria, Svájc).

hangsúly a résztvevő szövetségek közötti együttműködés és a térség új democráciáiban a haderők demokratikus kontrolljának kialakításán volt, emellett a GI hathatós segítséget nyújtott néhány tagállam – így hazánk – tartalékos szövetségének, hogy felkészülhessen a teljes jogú CIOR tagságra. Mára a Szervezet jelentős teret ad biztonságpolitikai rendezvényeknek és fórumot biztosít a védelem ügyéhez kapcsolódó – főleg tartalékos vonatkozású – tapasztalatok megosztásához. A programokon részt vesznek a védelmi szférához kötődő országgyűlési képviselők, valamint a védelmi minisztériumok tisztségviselői, emellett látogatásokat tesznek a katonai szervezeteknél.²⁰ A Kezdeményezés törekszik az eredmények minél szélesebb körű megjelentetésére a médiában,²¹ valamint saját honlapot is működtet.²²

A GI elnökét két évente más tagállam adja. Jelenleg a magyar Irsay-Nagy Dénes tartalékos főhadnagy a GI elnöke. A két alelnök a szlovén Bojan Potoènik nyugállományú ezredes és a svájci Heidi Kornek tartalékos alezredes.²³

A GI két fő rendezvénye a tavaszi, úgynevezett Gaming I., melyet korábban a névadó kisvárosban tartottak, mára többnyire valamelyik tagállam látja el a házigazda szerepét, és egy közérdeklődésre számot tartó téma kerül megvitatásra, valamint az őszi Gaming II., ahol egy adott tagország (legutóbb Svájc)²⁴ bemutatja saját honvédelmének rendszerét, különös tekintettel annak tartalékos vonatkozásaira. Délutánonként/esténként nem szakmai, kötetlen rendezvények színesítik, a programot illetve biztosítanak keretet a további eszmecserekre. A szervezet munkanyelve, kezdetben a német volt, azonban hallgatólagosan egyre inkább teret nyert az angol, majd az 2011-től hivatalossá is válik.

A Balti-Tengeri Együttműködés

A Balti-Tengeri Együttműködés (Baltic Sea Cooperation – BSC) eredetileg 1997-ben, Norvégiában született a skandináv tartalékosok ösztönzésére, Balti Párbeszéd (Baltic Talks – BT) néven. Többnyire a norvégok és a dánok szerepét szokták kiemelni a megalakítás krónikásai, de ma már inkább úgy tűnik, valamennyi skandináv állam – Dánia, Finnország, Norvégia és Svédország – egyaránt hozzájárult a megalakításhoz.

20 <http://www.reservistenverband.de/php/evewa2.php?menu=0402&submenu=04020004&GSAG=8daf5f5cdbcb9e7d42cbdde78fa348a3> (2010.07.15. 19:51)

21 Gustenau, Gustav E. (Hrsg.) *Gaminger Gespräche* 1998. Informationen zur Sicherheitspolitik Nr. 14 (Jänner 1999); Kovács Attila: Tartalékos konferencia Svájcban; *Ármádia*, II. ÉVF. 11. szám. 2001. november, 26–27. old. ISSN 1586-5266; Szűcs László: Tartalékos konferencia Lengyelországban; *Magyar Honvéd*, XIII. ÉVF., 39. szám, 2002. szeptember 27., 2. old. ISSN 0865-6932; Rudolf Ehrlich: Croatia ante portas! http://www.gamingerinitiative.org/a63e9773-846f-4bdc-bfc8-9341f501153c.media_download (2010.09.05. 15:16); *Reservisten aus neun Nationen im Kanton Uri*; *Urner Wochenblatt*, 2010. szeptember 11., 16. old.

22 <http://www.gamingerinitiative.org/> (2010.07.13. 9:00)

23 <http://www.gamingerinitiative.org/Organe/Pr%C3%A4sidium.html?AspxAutoDetectCookieSupport=1> (2010.07.15. 19:55)

24 <http://www.gamingerinitiative.org/Gaminger%20Initiative.html> (2010.09.17. 13:20); Ujházy László: Tartalékos szeminárium Svájcban; http://www.honvedelem.hu/cikk/0/22027/gamingi_kezdemenyezés_szeminarium_svajc.html (2010.09.23. 9:12)

A Dán Tartalékos Szövetség (Hovedorganisationen for Personel af Reserven i Danmark – HPRD)²⁵ vállalta az első két rendezvény megszervezését 1998-ban és 1999-ben, Bornholm szigetén.

A formáságok minimális szinten tartása és a bürokrácia leszorítása érdekében a szervezetnek nincs elnöke, elnöksége, nincsenek bizottságok, ahogy nincsen tagdíj sem. Mindig az adott rendezvénynek otthont nyújtó tartalékos szövetség felelős a szervezési és egyéb feladatokért. A résztvevők szerint így jobban tudnak összpontosítani az érdemi munkára.

Kezdetben a cél a három balti állam segítése volt jól működő, demokratikus tartalékos szövetségek létrehozásában és – igény esetén – a NATO illetve CIOR csatlakozásban. Eleinte a legnagyobb problémát a nyelvtudás hiánya jelentette. A skandináv, a német és a CIOR képviselőket kivéve, nagyon kevesen beszéltek angolul vagy németül, így a dánok kénytelenek voltak tolmácsokat biztosítani. Az első két rendezvényen egyenlő arányban oszlottak meg a katonai tevékenységek és az elméleti (konferencia) elemek. A konferencia rész döntően a tartalékos szövetségek szerepéről szólt. A dánok alaposan felkészültek, és 1998-ban, egy rendkívüli konferencia workshop-ot szenteltek a „lengyel problémának”. Lengyelországban ekkor több mint 30 tartalékos szövetség működött, és nem volt világos, hogy ezzel a struktúrával miként tudnak majd kapcsolódni a CIOR-hoz. Miután az 1970-es években hasonló problémák voltak Norvégiában, egy norvég kolléga, Erik Irgens tartalékos fregattkapitány (OF-4) szervezte meg ezt a workshopot. A lengyelek így hozták létre jelenlegi tartalékos szövetségüket (),²⁶ amely ernyőszervezetként fogja össze a meglévő szervezeteket.

Az első két Balti Párbeszéd rendezvény elsősorban a bizalom, a barátság és a kölcsönös jóakarattal biztosításáról szólt. A sokrétű, egyedi nemzeti kultúrák és helyzetek megértéséhez szolgáltak alapul. 2000-ben volt a puding próbája: Litvániára került a sor, hogy betöltse a házigazda szerepét. Annak idején az elnök, Jonas Kliauza, nagyon kevésbé tudott angolul, kiderült azonban, hogy nincs ok az aggodalomra. Az egyik litván tartalékos orvos tiszt kiválóan fordított mindent, ami litvánul és oroszul elhangzott. Egyébként mindhárom balti állam tartalékos szövetsége frissen alakult: a litván szövetség 1999-ben, a lett és az észti tartalékos szövetségek 1998-ban. Mindannyian szövetségük elnökét, illetve más kulcsfontosságú tisztviselőket delegáltak abban az évben.

A rendezvényeknek a résztvevő országok egymás közötti rotációban adtak otthont: Lengyelország 2001,²⁷ Svédországban 2002, Lettország 2003,²⁸ Finnországban 2004 során. Németországban 2005-ben, Észtországban 2006-ban és végül az utolsó Balti Párbeszéd néven megvalósuló rendezvényre Norvégiában került sor 2007-ben. Voltak olyan tervek, hogy Oroszország is rendez egy Balti Párbeszédet Kalinyingrádban, de túl sok komplikáló tényező merült fel. Katonadiplomáciai szintű orosz látogatók részt vettek ugyan a Balti Párbeszéd rendezvényein 2001-ben

25 <http://www.hprd.dk/> (2010.07.13. 9:00)

26 <http://www.federez.republika.pl/> (2010.07.13. 9:00)

27 <http://www.nato.int/shape/community/raa/01-3.pdf> (2010.07.13. 9:00)

28 <http://www.nato.int/shape/community/raa/04-10a.pdf> (2010.07.13. 9:00)

Lengyelországban,²⁹ 2002-ben Svédországban és 2004-ben Finnországban, csak hogy Oroszország nem rendelkezik – a mi fogalmaink szerinti – tartalékos szövetséggel.

2000-ben a három balti tartalékos szövetség együttműködési megállapodást írt alá, amely nemcsak a szövetségek igényeit tükrözte, hanem kiterjesztette az együttműködést a három állam szintjére. Ezt a megállapodást kibővítették a Balti Párbeszéd 2003-as rendezvényén.³⁰

2004-ben mindhárom ország csatlakozott a NATO-hoz,³¹ tartalékos szövetségeik pedig beléptek a CIOR-ba. Annak érdekében, hogy a 2000-es együttműködési megállapodást még több tartalommal töltsék meg, a Lett Tartalékos Tiszti Szövetség kezdeményezte a Balti Elnökség (Baltic Presidium – BP) létrehozását 2006-ban.³² Ez elméletileg a Skandináv Elnökség (Nordic Presidium – NP) mintájára szerveződött. A cél, hogy a tartalékos szövetségek elnökei rendszeresen találkozzanak a tevékenységek összehangolása és a közös érdekek megvitatása céljából. A legutóbbi példa a CIOR elnökségnek küldött, Oroszország megfigyelői státusz iránti kérelme ellen tiltakozó levél, melyben a CIOR alapszabályának megsértésére hívták fel a figyelmet.³³ A kezelt témák változhatnak – az előbbihez mérhető nagy volumenű ügyektől a rutin tevékenységekig, mint például közös katonai sportesemények szervezéséig.

Ahogy kezdtek megvalósulni az eredeti célok – a régió országai működő tartalékos szövetségeket hoztak létre, valamennyien elértek a NATO tartalékos szervezetéhez történő csatlakozás küszöbéhez – egyre gyakrabban merült fel, hogy a *Balti Párbeszéd betöltötte küldetését*. Ennek egyik első jele volt 2003-ban, a CIOR akkori olasz elnökségének kísérlete a Balti Párbeszéd integrálására a CIOR struktúrájába.³⁴ A kérdést szavazásra tették fel, az ötlet azonban nem kapott többséget. 2006-ban már a skandináv államok tartalékos szövetségei érezték elérkezettnek az időt a szervezet munkájának befejezéséhez. A fentiekén túl pénzügyi szempontok, részben pedig a nemzeti haderők létszámának csökkenése és a szerkezetátalakítás is szerepeltek az indokok között. Ezt a Skandináv Elnökség levélben jelezte a BT tagállamainak. A három balti állam tartalékos szövetségei azonban határozottan kiálltak a magas szintű együttműködés fenntartása mellett a térség többi államával. Ezt a törekvést Lengyelország is támogatta, míg a német tartalékos szövetség megosztott volt a kérdésben.

A balti államok tartalékosai azt javasolták, hogy ha a költségek képezik a probléma gyökerét, hajlandóak egymás között, felváltva biztosítani a rendezvények helyszínét. Bemutattak egy markáns esetet, annak bizonyítására, miért van még szükség a Balti Párbeszéd szervezetére. Ezek után felállt egy munkacsoport, hogy készítsen egy fehér könyvet, és tartalmi és formai vonatkozásban tegyen ajánlást egy második

29 <http://www.nato.int/shape/community/raa/01-3.pdf> (2010.07.13. 9:00)

30 <http://www.nato.int/shape/community/raa/04-10a.pdf> (2010.07.13. 9:00)

31 <http://www.rand.org/pubs/testimonies/2005/CT204.pdf> (2010.07.13. 9:00)

32 <http://www.nato.int/shape/community/raa/06-14.pdf> (2010.07.13. 9:00)

33 www.erok.ee/uploads/files/letter_to_cior_president.rtf (2010.07.13. 9:00)

34 Hasonló – eredménytelen – kísérlet történt a Gamingi Kezdeményezés beintegrálására is 2002-ben, mely végül együttműködési megállapodás (Memorandum of Understanding – MOU) aláírásával zárult. <http://www.gaminginitiative.org/Gaminger%20Initiative/Memorandum.html> (2010.07.20. 12:38)

generációs balti együttműködésre. Az erőfeszítést Jørn Arne Nielsen, egy BT veterán, elnökölte. Az új jelszó ez lett: „már nemcsak párbeszédet folytatunk, hanem együttműködünk!”.

A tizedik és egyben utolsó Balti Párbeszéd rendezvényre Norvégiában került sor 2007-ben. Az új szervezet Balti-tengeri Együttműködés (Baltic Sea Cooperation – BSC) néven jött létre, és az első ülésre a lettországi Cesisben került sor 2008-ban. 2009-ben a lengyelországi Gdyniában tartották a következő rendezvényt, 2010-ben pedig Vilnius lesz az új balti együttműködés házigazdája.

Más okból is mérföldkő volt a térség tartalékos szövetségeinek a 2007-es esztendő, ez volt az első alkalom, hogy egy új CIOR-tag, Lettország, adott otthont a nyári CIOR kongresszusnak.³⁵ Némi kezdeti szkepticizmus után manapság a rigai CIOR kongresszust tartják az eddigiek közül az egyik legsikeresebbnek.

Mára az összes résztvevő tartalékos szövetség egyetért, hogy a BSC megérdemli az anyagi ráfordítást és az erőfeszítést. Van ugyanis néhány olyan közös érdek és probléma, amit érdemes a kis országoknak „családon belül”, regionálisan kezelniük.

Az Európai Tartalékos Tiszthelyettes Szövetség

Belga és francia tartalékos tiszthelyettesek 1958-ban, Brüsszelben vetették fel egy európai tartalékos tiszthelyettesi szövetség létrehozásának gondolatát. Öt évvel később, 1963. június 1-jén, a franciaországi Toulonban fektették le az Európai Tartalékos Tiszthelyettes Szövetség (Association Européenne de Sous-Officiers de Réserve – AESOR) alapjait. Ez a Francia Tartalékos Tiszthelyettes Szövetség (Fédération Nationale des Associations de Sous-Officiers de Réserve – FNASOR) éves konferenciáján történt, amikor Belgium, Franciaország, Luxemburg, a Német Szövetségi Köztársaság és Svájc képviselői egyetértési nyilatkozatot írtak alá.

Az AESOR politikamentes, non-profit társadalmi szervezet. Tevékenységi körébe tartozik a biztonságpolitikai, biztonságelméleti rendezvények, a katonai ismereteket és készségeket fejlesztő programok szervezése. A Szövetség kiadványokat, könyveket jelentet meg a védelem ügyével kapcsolatos témákban, és saját honlapot működtet. A Szövetség segít fenntartani a katonák társadalmi beágyazottságát. Tagsága felöleli a tagállamok haderőinek teljes spektrumát: egyaránt megtaláljuk itt a szárazföldi erők, a légi és a haditengerészet képviselőit.

Ma az AESOR tagjai Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Hollandia, Kanada, Lengyelország, Németország, Olaszország, Spanyolország, Svájc és Szlovénia. A szervezet elnökségét két évente más tagország adja. 2010 áprilisában Olaszország átadta az elnökséget Spanyolországnak. Az elnökséget adó ország az első évben egy konferenciát szervez, a második évben katonai sportversenyt. (A verseny a CIOR katonai sportversenyéhez hasonló). Emellett évi két vezetőségi ülést tart a Szervezet az elnökséget adó országban. A tagországok küldöttségei legalább négyfősek (delegációvezető, titkár, kincstárnok és sportfelelős). Mára a Szervezet három hivatalos nyelvvel rendelkezik: angol, francia, német.

³⁵ <http://www.cior.net/About-CIOR/CIOR-Congresses.aspx> (2010.07.13. 9:00)

Némi magyarázatra szorul a Szövetség neve, ugyanis amilyen keveset változott a tiszti állománykategória értelmezése az újkorban, országról országra, olyan sok átalakuláson ment át a tiszthelyettesi állománykategória értelmezése, akár hazánkban (altiszt 1941-ig),³⁶ akár szerte a világban. Néhány NATO-országban a tizedes rendfokozattól kezdődően már a tiszthelyettesi állománykategóriába tartoznak a katonák. A NATO-ban létezik egy gyűjtőfogalom a teljes „nem tiszti” katonáállományra, a rendfokozat nélküliektől a legmagasabb rendfokozatú zászlósig: „egyéb rendfokozatúak” (Other Ranks – OR) szemben a tisztekkel (Officers – OF).³⁷ Ennek megfelelően, míg magyarul azt mondjuk: rendfokozat nélküliek, tisztetek, tiszthelyettesek, zászlósok, addig a NATO-ban, ezt a csoportot egyéb rendfokozatúak néven illetik. Az AESOR valójában ezt a teljes állománykategóriát képviseli, nemcsak a – szoros értelemben vett – tiszthelyetteseket.

A hidegháború vége után a Szövetség aktív külpolitikába kezdett az egykori Varsói Szerződés tagállamai körében. Ennek a munkának az egyik célja a stabilitás kiterjesztése volt. *Hazánkat az 1990-es évek második felében kereste meg az AESOR. Magyarország 1998-tól vendégként, majd 2000 tavaszától, négy évig (két cikluson keresztül) megfigyelő tagja volt a Szervezetnek.* Kezdetben a Tartalékos Katonák Országos Egyesülete (TKOE),³⁸ majd – 2001-ben történt megalakulását követően – a MATASZ kapott felhatalmazást a Honvédelmi Minisztériumtól, hogy képviselje a magyar tartalékos tiszthelyetteseket a nemzetközi porondon, így az AESOR-ban is.

Minden államot egyetlen tartalékos szövetség képviselhet, és a nemzeti tartalékos szövetségnek rendelkeznie kell országa védelmi minisztériumának felhatalmazásával. Teljes jogú tagság iránti kérelem elbírálásánál mindezen túlmenően az AESOR alaposan megvizsgálja a pályázó nemzeti szövetség alapszabályát: egyezik-e az AESOR által meghatározottakkal (demokratikus, valamennyi haderőnem előtt nyitott stb.). Néhány fős küldöttséggel az AESOR ilyen esetekben látogatást tesz az aspiráló országban, így volt ez annak idején hazánkban is. A helyszínen győződik meg az adott, nemzeti tartalékos szövetség és védelmi minisztérium közötti megfelelő kapcsolatról.³⁹

E sorok szerzője, mint a TKOE alelnöke, majd a MATASZ alapító elnökhelyettese⁴⁰ aktív részese volt a csatlakozási tárgyalásoknak, majd a vendég, illetve a megfigyelő időszaknak. Ez idő alatt számos rendezvényen vettünk részt.⁴¹ Egy alkalommal a sportversenyen is képviseltettük magunkat. Bár rendkívül fontosnak láttuk a tartalékos tiszthelyettes állomány szerepét napjaink komplex biztonsági kihívásai közepette, sajnálatosan szűkös anyagi lehetőségeink miatt nem lehettünk teljes jogú tagjai a Szervezetnek. Nem rendelkezünk megfelelő forrásokkal a minimálisan négyfős küldöttség évi

36 Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek) 1941/49. sz.

37 NATO STANAG 2116 – NATO Codes for Grades of Military Personnel

38 <http://www.tkoe.hu/> (2010.07.15. 17:56)

39 <http://www.aesor.eu/> (2010.07.15. 17:54)

40 Kacsó Lajos: A tartalékosok alelnöke; Magyar Honvéd, XII. ÉVF., 35. szám, 2001. augusztus 31., 3. old.

41 Ujházy László: Tartalékos katonák Belgiumban; Magyar Honvéd, XI. ÉVF., 39. szám, 2000. szeptember 29., 7. old.; Ujházy László: AESOR-ülés Belgiumban; Magyar Honvéd, XIII. ÉVF., 15. szám, 2002. április 12., 2. old.

három alkalommal történő kiutaztatásához, különös tekintettel arra, hogy a rendezvényeket többnyire nagyvárosokban tartják, és az elhelyezés szállodákban történik. A rendezvényeken küldöttenként regisztrációs díjat számítanak fel (min. 100 euró), ezen felül évi 1100 euró volt a tagdíj, amely az óta valószínűleg emelkedett.

Ismeretes azonban, hogy hazánkban napirenden van az önkéntes tartalékos rendszer kiépítése.⁴² Egy ilyen állománycsoport eredményes működése elképzelhetetlen megfelelő önkéntes tartalékos tiszthelyettesek nélkül. Ilyen körülmények között remélni tudjuk, hogy a Magyar Tartalékosok Szövetsége forrásainak bővülése előbb-utóbb lehetővé teszi az AESOR-ban a teljes jogú tagság megcélzását.

A Pánamerikai Tartalékos Tisztek Szövetsége

A Pánamerikai Tartalékos Tisztek Szövetsége (Unión Pan Americana de Oficiales de Reserva de las Fuerzas Armadas – UPORFA) megalakításának gondolata először 1993-ban merült fel argentin és USA tartalékos tisztek között az argentin fővárosban, Buenos Airesben.⁴³ Ugyanitt alakult meg formálisan a szervezet két évvel később. Argentína, az Amerikai Egyesült Államok és Uruguay alapították a szövetséget, később Kolumbia és Chile is csatlakozott. Ennek megfelelően a hivatalos nyelvek az angol, a portugál és a spanyol. Buenos Airesben, az Argentin Tartalékos Tisztek Szövetsége székházában található az UPORFA központja. Más nemzetközi tartalékos szervezetekhez hasonlóan, országonként egy nemzeti tartalékos szövetség lehet az UPORFA tagja, amennyiben rendelkezik az adott ország hivatalos felhatalmazásával.

A szervezet együttműködési fórumot kíván biztosítani a régió országainak a demokrácia és a kölcsönös biztonság elmélyítése érdekében. Arra kívánja ösztönözni a tagállamokat, hogy cserekiképzés és egyéb képzéseken keresztül növelje a tartalékos tiszteik felkészültségét. A szervezet arra számít, hogy a közös rendezvények (kongresszusok, tanfolyamok és katonai sportversenyek) hozzájárulnak a térség államainak jobb együttműködéséhez. A Pánamerikai Tartalékos Tisztek Szövetségét – hasonlóan a többi nemzetközi tartalékos szövetséghez – vallási és etnikai hovatartozás tekintetében egyaránt a diszkriminációmentesség jellemzi.

Elsődleges célja a szervezetnek a kölcsönös biztonság, a fejlődés és a demokrácia megőrzése a térségben. Ezen kívül az UPORFA törekszik a tartalékos tisztekre szűkszerűen jellemző polgári, katonai értékek és normák valamint az etikai és erkölcsi jellemzők továbbfejlesztésére. *A szervezet kiváló teret nyújt továbbá a tartalékos tisztek közötti tapasztalatcserének is.*

Legalább évente ülésezik a nemzeti tartalékos szövetségek képviselőit tömörítő közgyűlés (Assembly), és az ilyenkor megszokott koncepcionális kérdéseken túl itt határoznak – többek között – a következő közgyűlés időpontjáról is. Minden ország egy szavazattal rendelkezik. Szavazategyenlőség esetén, az elnök (President) szava-

42 http://www.hm.gov.hu/miniszterium/mh_onkentes_tartalekos_rendszere (2010.07.15. 18:14); E sorok szerzője volt a MH első önkéntes tartalékosa: Szűcs László: Az első önkéntes tartalékos; Magyar Honvéd, XIII. ÉVF., 47. szám, 2002. november 22., 5. old.

43 <http://www.uporfa.com.ar/ingles/start.htm> (2010.07.21. 15:01)

zata dönt. Végrehajtó bizottság (Executive Committee – EC) irányítja az UPORFA-t, a közgyűlés által jóváhagyott elvek mentén. Ez a bizottság öt tagból áll: elnökből, első alelnökből (First Vice President), második alelnökből (Second Vice President), főtitkárból (Secretary General) és kincstárnokból (Treasurer). Megbízásuk két évre szól, és újraválaszthatóak. A bizottság legalább évente egyszer de – szükség esetén – gyakrabban ülésezik. Tagországokként legfeljebb egy-egy tagja lehet a végrehajtó bizottságnak. Az elnök kivételével a végrehajtó bizottság tagjai helyettesessel rendelkeznek saját államuk tartalékos szövetségeiből. Volt elnökök részt vehetnek ugyan a végrehajtó bizottság munkájában, de nem szavazhatnak. A végrehajtó bizottság munkáját bizottságok és munkacsoportok segíthetik, amennyiben ez szükséges.

A szervezet élén elnök áll, jelenleg Alfred L. Michaud nyugállományú ezredes (USA) tölti be ezt a posztot. Az elnök feladata az UPORFA képvisellete, továbbá elnöklés a közgyűlés és a végrehajtó bizottság ülésein. Ő hívja össze és vezeti le az üléseket, távollétében pedig az alelnökök helyettesítik. A főtitkár segíti az elnököt az üléseken és minden körülmények között, valamennyi UPORFA-dokumentumot maga is aláír. A belső eljárásoknak megfelelően a főtitkár folyamatosan vezeti a szervezet levelezését. Továbbá ő készíti elő a végrehajtó bizottság és a közgyűlés üléseit, ügyelve arra, hogy minden érintett időben értesüljön a közgyűlések helyéről és idejéről. A rendelkezésre álló források kezelése a kincstárnok feladata, aki a közgyűlésnek tartozik beszámolni a munkájáról.

Az ügyvezető igazgató (Executive Director) részt vehet a végrehajtó bizottság munkájában, de nem rendelkezik szavazati joggal. Ő kezeli a szervezet ügyiratait és egyéb dokumentumait az UPORFA központjában, Buenos Airesben, és a végrehajtó bizottságnak jelent. Az ügyvezető igazgatót a végrehajtó bizottság jelölheti és távolíthatja el. A számvizsgáló bizottság legfeljebb háromtagú lehet, közülük csak az egyik lehet ugyanabból az országból, mint a kincstárnok. Feladata az UPORFA elszámolásainak felülvizsgálata, illetve ellenőrzése. Megállapításairól a közgyűlések idején – vagy annak kérésére külön alkalommal – tesz jelentést. A bizottság tagjait a közgyűlés nevezi ki. Bármilyen, az alapszabály módosítására tett javaslatot az indoklással együtt, a következő ülés előtt legalább 120 nappal, írásban kell a végrehajtó bizottság elé terjeszteni. Elfogadásához⁴⁴ a jelen lévő tagok kétharmadának támogatása szükséges.

Az Adriai Tartalékos Tisztek Partnersége

Az Adriai Tartalékos Tisztek Partnersége (Adriatic Reserve Officers' Partnership – ARPa) – a Gamingi Kezdeményezéshez hasonlóan – egy nemzeti tartalékos szövetségek közötti regionális együttműködés. 2005. május 25-én alakult Rómában, politikamentes, non profit társadalmi szervezetként, amely nem rendelkezik jogi személyiséggel. A szervezet megfelelő fórumot kíván biztosítani a résztvevő tartalékos szövetségek közötti együttműködésre és tapasztalatcserére. Albánia, Bosznia-Hercegovina,

44 <http://uporfa.blogspot.com/> (2010.07.15. 17:20)

45 <http://www.unuciinternational.it/arpa.htm> (2010.07.15. 17:30)

Horvátország, Görögország, Montenegró, Olaszország valamint Szlovénia rendelkezik teljes jogú tagsággal. Az alapszabály értelmében Ausztria, Bulgária, Macedónia, Magyarország, Moldova, Románia, Szerbia, Szlovákia és az Amerikai Egyesült Államok „aktív megfigyelőként” (Active Observer – AO) a szervezet valamennyi tevékenységében részt vehet. Az aktív megfigyelői státusz igény szerint, illetve meghívás alapján kiterjeszthető más országok tartalékos szövetségeire is, ha ezt a teljes jogú tagok jóváhagyják.

A szervezet elnökségét két évente más teljes jogú tagország adja. A szervezetnek négy nemzetközi – egy-egy amerikai, bulgár és két olasz – tagja is van. Ők a nemzetközi ügyekért felelősek. Valamennyi leköszönt elnök élete végéig tiszteletbeli tagja az elnökségnek, tanácsadási jogkörrel. A teljes jogú tagországok maguk is választhatnak tiszteletbeli elnököket. A folyamatos működés zökkenőmentessége érdekében a szervezet munkáját háromfős, olasz állandó főttitkárság (Permanent General Secretariat – PGS) segíti.

Az ARPa főbb céljai a következők: a résztvevő tartalékos szövetségek között már meglévő kapcsolatok és együttműködés elmélyítése; az egyéni tartalékosok, tartalékos szövetségek és a hasonló profilú társadalmi szervezetek közötti szociális és kulturális kapcsolatok elősegítése a kölcsönös megértés és barátság kiterjesztése érdekében; a kölcsönös érdeklődésre számot tartó kérdések jobb megismerésének elősegítése; a résztvevő tartalékos szövetségek szakmai (tartalékos vonatkozású) nézeteinek és projektjeinek megismertetése egymással; különböző témájú ad hoc regionális programok és projektek tanulmányozása; a közvélemény figyelmének felhívása a tartalékosok szerepére és annak fontosságára; a tartalékerők feladatával és alkalmazásával kapcsolatos információk, kiadványok és rendezvények megosztása; együttműködés kialakítása katonai szervezetekkel, különös tekintettel a CIMIC tevékenységre; az együttműködés elősegítése a témában érintett regionális munkacsoportokkal, intézményekkel, helyi testületekkel és társadalmi szervezetekkel; kölcsönös tanácsadás és támogatás biztosítása.

Az ARPa tevékenységében a részvétel önkéntes. A szervezet deklarált szándéka a költségek minimális szinten tartása, ennek szellemében semmilyen tagsági díjat nem számít fel a résztvevő nemzeti tartalékos szövetségeknek, és – lehetőség szerint – arra törekszik, hogy rendezvényeit katonai objektumokban tartsa. Az ARPa munkanyelve az angol (szükség esetén a résztvevő nemzeti tartalékos szövetségek nyelveit is lehet használni).⁴⁵ Legalább két rendezvényt tartanak évente: az éves közgyűlést (Annual General Assembly – AGA) és az éves tavaszi ülést (Annual Spring Meeting – ASM). Ezek általában három naposak és a hétvégét is magukban foglalják. Az éves közgyűlésre ősszel (általában októberben), lehetőleg az elnökséget adó ország területén kerül sor. Itt döntenek a következő év munkatervéről, programjáról. A szervezés anyagi terheit is a házigazda szövetség viseli. Természetesen regisztrációs díjat – általában fejenként 180 eurót – felszámíthatnak. Amennyiben az elnökséget adó állam nem tudja vállalni a közgyűlés lebonyolítását, a tavaszi ülésen kell alternatív megoldásról döntést hozni. Ilyen ülésre mindig valamelyik adriai olasz városban kerül sor, többnyire áprilisban.

* * *

Összességében: A globalizáció korában nem elégséges egy tartalékos szövetségnek pusztán nemzeti viszonylatokban gondolkoznia, tágabb összefüggésekben kell látnia saját szerepét, feladatait. Különös jelentőséggel bírnak a regionális együttműködések. A regionális biztonság elmélyítése szempontjából ezek a szerveződések nagyban hozzájárulhatnak egy adott térség stabilitásához. Hazánk a hidegháború vége óta részese ezeknek a folyamatoknak. Először a Gamingi Párbeszéd résztvevőjeként, majd a CIOR teljes jogú tagjaként, illetve vendégként a CIOMR-ben és megfigyelőként az AESOR-ban. *Igazi tétje nálunk most lesz ennek a munkának, amikor az önkéntes haderő reguláris oldala mellett kiépül annak tartalékkomponense is. Ilyen körülmények között várhatóan felértékelődik a tartalékosok jelentősége és a két behívás között őket összekovácsolva tartó MATASZ szerepe, annak nemzetközi beágyazottságával együtt.*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A Magyar Honvédség Önkéntes Tartalékos Rendszere és a Kapcsolódó Kompenzációs Rendszer; *Sereg-szemle* 2010 különszám
- A NATO Katonai Bizottságának 248/1. határozata a NATO és a CIOR kapcsolatáról – Military Decision on MC 248/1 – The Relationship between NATO and the Interallied Confederation of Reserve Officers (CIOR); North Atlantic Military Committee Secretary General, North Atlantic Treaty Organisation; 27/March/1988
- AESOR, *Unteroffiziere und ihre europäischen Verbände*, Österreich, 1996, 2.1–2.12. old.
- Borszéki Tivadar: Tartalékban a tartalékosok?; *Új Honvédségi Szemle* 2005. évi 8. szám, 105–111. old.
- CIOR, *Its Contribution to Vigilance towards Peace, Freedom and Human Rights*; Venezia, 1998, 5–190. old.
- David A. Lake, Patrick M. Morgan: *Regional Orders: Building Security in a New World*; , University Park, Pennsylvania, 1997 ISBN 0-271-01704-X
- Dikács Csaba: Nemzetközi tartalékos szervezetek, Budapest, 2003. *kézirat*, 1–22. old.
- Erdős László–Kladek András: A NATO országok tartalékos rendszere; *Új Honvédségi Szemle* 1998. évi 9. szám (füzet), 1–32. old.
- Hülvély Lajos: *A Magyar Honvédség személyi kiegészítési rendszerének átalakítása, vegyes rendszerről önkéntes rendszerre*, Doktori (PhD) értekezés, ZMNE, 2000., 67–70. old.
- Kladek András: Önkéntes haderő, hiányzó képességekkel?; *Új Honvédségi Szemle* 2005. évi 12. szám, 108–115. old.
- NATO *Handbook*; Public Diplomacy Division, Brussels 2006, 193–201. old. ISBN 92-845-0146-6
- NATO STANAG 2116 – NATO Codes for Grades of Military Personnel
- Peter Sallomon: The Reserve Officer and Businessman in the Baltic Sea Region; *CIOR Info* 4 August 1999, 6–7. old.
- Reserven bilden, Bonn, é.n., 1–15. old.
- Security through Partnership*; NATO Public Diplomacy Division, Brussels 2005, 4–36. old.
- Ujházy László: Az Európai Tartalékos Tiszthelyettes Szövetség; 21–22. old. – *Hatékonyág, rugalmasság, motiváció*; http://www.honvedelem.hu/cikk/0/18493/cior_brusszel.html – *Több nemzet tartalékosai tanácskoztak Svájcban*; http://www.honvedelem.hu/cikk/0/15342/gamingi_kezdemenyezés.html – <http://cior.net/> – <http://www.ciomr.org/en/>